

2013 november Hónapló

Végel László: Szeretjük Magyarországot!

Szerbiában nagy a tumultus. Jönnek-mennek az EU-diplomaták, a szerbiai politikusok pedig kezdik már otthon érezni magukat Brüsszelben. Sorjáznak a szokásos munkajellegű vacsorák, szóvirágok, diplomatikus mosolyok. A szóvirágok egyike az, hogy – a legnépszerűbb szerbiai politikus, Aleksandar Vucic közölte a horvát sajtóban – a Vajdaság multikulturális oázis lesz. Ezt előszeretettel hallgatja az „európai fül”, és szívesen ismételtetik azok a politikusok, akik jó benyomást akarnak kelteni a brüsszeli atyák előtt.

Az oázis szó mégis megütötte a fületem. Oázisban élnék? Sajnos, a számok másról beszélnek, húsz év alatt megfeleződött a vajdasági horvátok, románok és szlovákok száma, a vajdasági magyarok lélekszáma pedig 90 ezerrel csökkent. Az oázis erősen zsugorodik. Szóvá is tettem a szerb nyelven megjelenő autonomija.info portálon, a kommentelők valóságos adathalmazzal jöttek elő, s kiderült, hogy a helyzet még súlyosabb, mint ahogy véltem. Igaz, bírálóim között akadtak olyanok is, akik szóvá tették, hogy miért lázongok, ha a magyar kisebbségi politikusok elégedettek saját sikereikkel, eredményeikkel. Meg aztán, válaszolták némi iróniával, Szerbia nem tehet róla, hogy a vajdasági magyarok tömegesen veszik fel a magyar állampolgárságot, és magyar útlevéllel távoznak a nyugati országokba. Erről viszont hallgatnak a kisebbségi politikusok. Ők inkább a natalitásra helyezik a hangsúlyt, s arra biztatják a magyar nőket, hogy szüljenek. Lehetséges-e a magas natalitás, ha nagy a fiatalok elvándorlása?

Akárcsak Budapesten, a kisebbségben is tart a nemzeti kánonról szóló vita. Ki a jobb magyar, ki a rosszabb? Ki a janicsár, és ki az igazi nemzethű? Vannak, akik úgy gondolják, hogy a kisebbségi jogok érdekében éppen az aktuális szerbiai hatalommal kell szembeállniuk, vagy pedig a nyílt színen a kisebbségellenes, nacionalista kijelentésekkel kell vitába keveredniük. Vannak viszont olyanok, akik szerint ez nem célravezető, sokkal hasznosabb és kényelmesebb Budapesten dörgedelmes beszédeket tartani. Akkor még akadémikus is lehet az ember. Vannak olyanok is, akik azzal bizonyítják nemzethűségüket, hogy nagyobb magyarnak tartják magukat, mint a másik magyar. Az ilyen megosztás sehogyan sem megy a fejembe egy sorsdöntő tapasztalat miatt. Mindedig úgy véltem, hogy a nemzeti azonosság megőrzéséből a vajdasági magyarok kiválóan vizsgáztak akkor, amikor vizsgázni kellett, vagyis 1999-ben, a NATO-légítámadás tragikus heteiben. Erre naplójegyzeteimben többször is visszatértem. 1999 tavaszán nem volt tudható, hogyan végződik a borzalmas történet, ám mégis, mintegy 300 ezer vajdasági magyar a szülőföldjén maradt. Sohasem felejték el egy jelenetet: Újvidék felett 200 bombázó keringett, amikor a sugárút egyik oldalán mendegélve megpillantottam a másik oldalon bandukoló Utasi Csabát, az Új Symposion egykori főszerkesztőjét. Könyvekkel megrakott aktatásakáját cipelve sietett, hogy még alkonyat előtt hazatérjen az egyetemről, ahol Berzsenyiről tartott előadást a magyar hallgatóknak. Nem megy ki a fejből Parti Sándor bérlő sem, akit éppen az aratás idején berángattak kényszermunkára. Nem is az aratási veszteség izgatta annyira, a nagy melegben kihullott a kalászból a búza, hanem az a kérdés, hogy miért éppen négy méter széles árkot kellett ásniuk. Azt hallotta, hogy 1944-ben a magyarellenességek idején szintén négy méter széles tömegsírt ástak maguknak az

áldozatok. Ezzel a tudattal élt egy héten át – de maradt a szülőföldön. Ezeknek a tényeknek az alapján állítottam, hogy a kisebbségben élő magyar parasztok, tanárok, mesteremberek, írók, színészek, diákok, valóban egyetemi fokon vizsgáztak nemzeti öntudatból. Azóta biztos vagyok benne, hogy nincs köztük rosszabb vagy jobb magyar.

Ám változnak az idők. Kiderült, hogy tévedtem. Az új nemzeti kánon jeles budapesti fórumain éppen azoknak az értelmiségieknek a magatartását kanonizálták, akik távoztak, még mielőtt egy puska lövés eldördült volna. Hűségesekek voltak a kisebbségi közösséghez, a nemzethez, olvastam a laudációkat nem kis megrökönyödéssel. Nem olyan személyekről volt szó, akiket sorkatonaként besoroztak és a harcterekre küldtek volna, hanem olyanokról, akikre még tartalékosként sem számítottak a hadsereg harcias tábormokai. A tartalékosokkal egyébként is hadilábon állt Veljko Kadijevic hadseregpáncsnok, aki bevallotta, hogy Szerbia azért vesztette el a horvátországi háborút, mert a tartalékosoknak csak 17 százaléka volt hajlandó bevonulni. A többi az utcákon tüntetett a háború ellen, vagy pedig bujdosott. Olyan sokan bujdosnak, hogy nem volt elég rendőr, aki összefogdosta volna őket, nem volt elég bíró, aki ítélkezett volna felettük.

Hogy ki volt köztük a külön, abba nem is bocsátkoznék bele. Mert különböztek egymástól. Volt, akiben meghatványozódott a dac és a bátorság, volt, aki annyira félt, hogy az utcára is alig mert kilépni, megint volt, aki fatalista módon fogadta az eseményeket. Volt, aki hirtelen vallásos lett, de akadt olyan is, aki az Istentől kérte számon a történeteket. Drámai körülmények között a magyarok is különböztek egymástól, ami magától értetődő, hiszen nem lehet a nemzetre egyenruhát húzni. Ha fa lombozatában nincs két egyforma levél, miért lennének a nemzeten belül egyformák?

Dicsérem a maradók kitartását, ám eszem ágában sincs lebecsülni azokat, akikben elevenen él a nagyvilág utáni vágyakozás, akiket manapság azzal a szitokszóval látnak el, hogy kozmopoliták. Bevallom hozzám is közel áll az a plebejus kozmopolitizmus, amit még gyerekkoromban a népmesékből és a szenttamási utcám nagyvilágról álmódzó népétől tanultam. Úgy találom, hogy a kettő együtt jár, az ember szívében e két erő küzd egymással, s a küzdelem nemesíti az egyiket is, a másikat is. Egyik a másik nélkül elszorvad. Ezt a manapság elmarasztalt belső harcot és vívódást éppen Kosztolányi Dezső fogalmazta meg az Esti Kornélban: *„Hát kit dicsérjek, Kornél? ... Mindenben egy és mindenben más. Én gyűjtöttem, te szórtál, én megnősültem, te agglegény maradtál, én imádom a népemet, nyelvemet, csak itthon lélegzem és élek, de te világcsavargó, nemzetek fölött röpdölsz, szabadon, és az örök forradalmat vijjogod. Szükségem van rád. Tenélküled üres vagyok, és unatkozom.”*

Nemcsak magyar, hanem jellegzetesen kelet-közép-európai szimptóma ez. Kosztolányi nagy tisztelője, Danilo Kiš művészete is ugyanezt a belső vívódásokkal teli életérzést ábrázolja. Nem véletlen tehát, hogy a szerb nacionalizmus ébredésekor, a Boris Davidovic síremléke (1976) című művének megjelenésekor az új szerb irodalmi kánon hirdetői azzal vádolták, hogy a kozmopolita posztmodernizmust képviseli. Igaz, Kiš prózáját aligha nevezhetjük posztmodernnek, de ha vádokról van szó, akkor a pontos fogalmak nem számítanak. Kirobbanó európai sikerét pedig éppen azzal magyarázták, hogy nem foglalkozott a szerb valósággal, s valamiféle idegenszívűség vett erőt rajta. Kiš pamflettel válaszolt, az Anatómiai lecke (1978) című könyvével, amelyben pontosan megjósolta, hogy mi vár Szerbiára. A kilencvenes években bekövetkezett mindaz, amitől óvott. Csaknem négy évtized múlt el, s kiderült, hogy a vádiratok szerzői tévedtek. Manapság nagyon kevesen vonják kétségbe Danilo Kiš igazát. De nem ez a csattanó, hanem az, hogy manapság az irodalom hivatalos képviselői is az Európa Unióba tartó Szerbia jelképét látják benne. Kiderült, hogy Danilo Kiš méltóbban képviseli a szerb nemzeti értékeket, mint azok, akik nemzetidegenséggel vádolták. Ennél még érdekesebb Radomir Konstantinovic esete, aki A vidék filozófiája című esszékötete miatt a nyolcvanas évek végen a

nacionalisták feketelistájára került. Ő volt a szerb nacionalizmus legmodernebb elemzője, akit egyértelműen nemzetellenségnek kiáltottak ki. Egyik szerzője volt annak a dokumentumnak, amely Stambolic bukásának előestéjén és Milošević hatalomra kerülésének hajnalán a nevezetes rigómezei csata 600 éves jubileumának antinacionalista és európeér jelleget kölcsönzött volna. Milošević azonban „jégre tette” a dokumentumot, inkább a Szerb Tudományos Akadémia programját vállalta. Közel 25 év után kiderült, hogy az akadémikusok tévedtek. Abszurd és groteszk helyzet született. A napokban az egykori Šešelji-párti Aleksandar Vučić, Szerbia első kormányfőhelyettese és legnépszerűbb politikusa éppen erre az „ellenségre”, a vidék filozófiájára hivatkozik, amikor arról beszél, hogy miben kell Szerbiának változnia.

Zavaromat azonban betetőzte az idejű öszutó legmulatságosabb jelenete. A városban kószáltam éppen, amikor az egyik parkolóhelyen rozoga, boszniai rendszámú minibusz fékezett. Egy boszniai férfi ugrott ki belőle, követte őt az egész pereputty. Azt kérdezték, merre van Szabadka. Letértek az útról, mert azt hallották, hogy Újvidéken lehet a legjobb leskovaci pleszkavicát enni. A pleszkavicát megtalálták, de a kivezető utat nem. Magyarázni kezdtem, hogyan jutnak ki a városból. Sietnünk kell, mondták, mert időben kell megérkezniük valamilyen szabadkai irodába. Ugyan miért?, kérdeztem csodálkozva. Hát a magyar állampolgárság miatt. Viszszük a papírokat. A felmenőink egykor osztrák–magyar állampolgárok voltak, és úgy hallottuk, jogunk van rá, válaszolták, és elővették a térképet, amelyen be volt karikázva a település, ahol a felmenőik éltek. Hosszú utat tettek meg, nem akartam elvenni a kedvüket, s ezért nagy óvatosan megjegyeztem, hogy ehhez a magyarnyelv-tudás is kívánatos. Nem probléma, mondták, majdnem egy éven át tanulta az egész család, mondták, és magyarra fordították a szót. A szomszéd faluban él egy magyar menyecske, ő adott órákat. Megtanultunk magyarul, mert szeretjük Magyarországot, folytatták kórusban magyarul a boszniai muzulmánok. Mert Magyarország olyan csodálatos ország, ahonnan Nyugatra mehet az ember munkát vállalni. A nyelvtudásuk ugyan nem volt kifogástalan, érezni lehetett a bosnyák akcentust, de azért elfogadható szinten mozgott. Látszott, hogy alaposan megmelegítették a széket. Nem vagyok persze biztos abban, hogy szerencsével jártak, de ez a jelenet frappánsan kifejezi a nemzeti érzés és identitás kalandos világát a mi régióinkban.

Kapcsolódó írások:

1. **Végel László: Tíz év után...** Közeleg az ősz, alkonyatkor Újvidék sétálóutcáján kószálok. Az este...
2. **Végel László: Keleti szelek és kisebbségek** Éppen Göncz Árpád kilencvenedik születésnapján az egyik szerb barátom ajándékkal,...
3. **Végel László: Zárszámadás** Didergő májusunk lesz, hallottam a szomszédoktól. Kezdem rájönni, hogy városban...
4. **Végel László: Kisebbségi referendum** A szerbiai tévéstudiók egy év távlatából is elevenen ontják az...
5. **Végel László: Tanuljunk magyarul!** Az idejű önkormányzati választások után az újvidéki nyár tragikomikus lett....

Címkék: **Végel László**